ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ ИНСТИТУТИ

Х.А. Бахретдинова
Б.Х. Шафкаров
Х.И. Хужамкулова
С.А. Дустназарова

ХАЛҚАРО МЕНЕЖМЕНТ

/ ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА /

Ўқув қўлланма ТИМИнинг илмий-услубий Кенгаши қарори билан чоп этишга тавсия этилди.

ТОШКЕНТ – 2017

Ушбу ўқув қўлланма институт Илмий-услубий Кенгашнинг 2016 йил «31» майда бўлиб ўтган 4 - сонли мажлисда кўриб чиқилди ва чоп этишга тавсия этилди.

Халқаро менежмент - бу бошқаришнинг алоҳида тури бўлиб, унинг асосий мақсадлари турли мамлакатларда бизнес юритиш имкониятларидан ва уларга мос равишда мамлакатларнинг иқтисодий, ижтимоий, демографик, маданий ва бошқа хусусиятларидан ҳамда давлатлараро муносабатлардан фойдаланиш эвазига фирманинг рақобат афзалликларини шакллантириш, ривожлантириш ва фойдаланиш ҳисобланади.

Ўқув қўлланмада халқаро менежментнинг назарий асослари, хорижий фирмаларнинг кабулқилувчи мамлакатда фаолият юритиш шароитларига мослашуви, халқаро компанияларни бошқариш тизими, халқаро компанияларнинг давлат билан муносабатлари, хорижий тадбиркорлик ривожланишига халқаро иқтисодий интеграция таъсири, чет элда менежмент услуби хусусиятлари, халқаро бизнесда кадрлар сиёсати, халқаро бизнес этикаси ва бошқа масалалар кўриб чиқилган. Халқаро менежментни ўрганиш ишлаб чиқаришни ва хорижий фирмаларнинг малакали ташкилотчиси бўлиш мақсадини ўз олдига қўйган ўзбек корхоналари раҳбарлари ва таълим олувчилар учун зарур ҳисобланади. Халқаро менежмент миллий корхоналарни бошқариш усули сифатидаги менежментнинг умумий тамойиллари мажмуасидан жиддий фарқ қилувчи муаммоларга бағишланган.

Ушбу ўқув қўлланма5340200-"Менежмент" (сув хўжалигида) бакалавриат йўналишида таълим олаётган талабалар учун мўлжалланган, ундан магистрантлар, аспирантлар, халқаро менежмент соҳасидаги мутахассислар ҳам фойдаланиши мумкин.

Тузувчилар: ***Х.А.Бахретдинова,*** *и.ф.д.,проф.,* ***Б.Х.Шафкаров,*** *и.ф.н.,доц.* *,* ***Х.И.Хужамкулова,*** *кат.ўқит.,* ***С.А.Дустназарова,*** *асс.*

Тақризчилар: ***Б.Ф.Султонов,*** *Қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти илмий тадқиқотинститути директори., и.ф.н., доцент.*
А.Г.Ибрагимов, *и.ф.н., доцент.*

Х.А. Бахретдинова, Б.Х. Шавкаров, Х.И. Хужамкулова, С.А. Дустназарова

/ХАЛҚАРО МЕНЕЖМЕНТ/.

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА. -Т.: ТИМИ, 2017. 174 бет.

©. Ташкент ирригациявамелиорацияинститути(ТИМИ), 2017 й.

КИРИШ

Халқаро (глобал) менежментни ўрганиш ишлаб чиқаришни ва хорижий фирмаларнинг малакали ташкилотчиси бўлиш мақсадини ўз олдига қўйган ўзбек корхоналари раҳбарлари ва таълим олувчилар учун зарур ҳисобланади. «Халқаро (глобал) менежмент» курси миллий корхоналарни бошқариш усули сифатидаги менежментнинг умумий тамойиллари мажмуасидан жиддий фарққилувчи муаммоларга бағишланган. Хусусан, миллий шароитларга йўналтирилган стратегик менежмент корхоналарнинг байналминаллашуви ва глобаллашуви шароитларида қарорлар қабул қилиш стратегиясини аниқлашга имкон бермайди. Компания хорижий тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган жойда халқаро бошқарув вужудга келади. Глобал менежер-профессионаллар корхоналарни халқаро бошқариш соҳасида фаолият кўрсатадилар. Бу корхоналарнинг ишлаб чиқариш ва тижорат фаолияти давлат чегаралари орқали амалга оширилади. Ўзбекистонда бундай корхоналар сони тобора кўпаймоқда. Чунки,XXI аср бошида табиий ресурсларга эгалик қилишнинг ўзи давлатнинг иқтисодий ўсиши учун етарли эмас. Мамлакатнинг юксалишига тайёр маҳсулотлар, технологиялар, хизматлар ва капиталларнинг халқаро алмашувида фаол иштироки орқали эришилади.

Жаҳон иқтисодиёти ривожланишининг замонавий босқичида ҳеч бир давлат бошқалардан ажралган ҳолда фақат ўз ҳудудидаги ресурслар эвазига яшай олмайди. Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти И.А.Каримов айтганларидек: «Биз интеграция жараёнлари ва бозор ислоҳотларини ривожлантиришга, Марказий Осиё минтақасида умумий бозорни шакллантиришга алоҳида аҳамият берамиз»[1]. Миллий хўжаликни ривожлантириш учун ҳар бир мамлакат ҳукумати унинг халқаро иқтисодий муносабатларда иштирок этишини кенгайтириш мақсадида чора-тадбирлар ишлаб чиқади. Бу ҳатто энг кам ривожланган давлатларга ҳам таааллукли. Вужудга келган вазиятда бутун дунёда корхоналарни халқаро бошқариш бўйича менежерларга талаб ошиб бормоқда.

Агар бир неча йил илгари ташқи иқтисодий фаолият билан фақат йирик корхоналаргина шуғулланади деган фикр мавжуд бўлган бўлса, бугунги кунда жаҳон иқтисодиёти, жадал ривожланиб бораётган халқаро иқтисодий муносабатларнинг глобаллашуви (жаҳон иқтисодиётининг бир бутун ягона ўзаро боғлиқ тизим сифатида амал қилиш жараёни) ва эркинлаштирилиши

[1]И.Каримов. Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир. Т.: Ўзбекистон, 2005 й, 59-бет.

Оммавий ахборот воситалари:

1. Информационный бюллетень АВЭС РУз, №1 2003, №4 2003,
2. «Деловой партнер», №17 (526), 22 апреля 2004 г.
3. . «Деловой партнер Узбекистана», № 10, 2 марта 2004г.
4. «Экономическое обозрение», март 2004 г.
5. «Экономическое обозрение», февраль 2004 г.

МУНДАРИЖА

КИРИШ……………………………………………………………………………5

1-МАВЗУ. Халқаро менежментнингназарий асослари

1.1. "Халқаро (глобал) менежмент" тушунчаси………………………………8

1.2. "Халқаро менежмент" категорияси………………………………………..11

1.3. Хорижий тадбиркорлик шароитларида юқори таваккалчилик…………13

1.4. Халқаро менежмент жаҳон бозорида рақобатбардошликка эришиш қуроли сифатида…..15

2-МАВЗУ. Хорижий фирмаларнинг қабул қилувчи мамлакатда фаолият юритиш шароитларига мослашуви

2.1.Хўжалик фаолиятини байналминаллаштиришни мотивациялаш………23

2.2.Хорижда атроф-муҳитга мослашиш омиллари…………………………26

2.3.Хорижий технологиялар ва ускуналарни қабул қилувчи мамлакат шароитларига мослаштириш бўйича чора-тадбирлар………………………32

3-МАВЗУ. Халқаро компания ва ТМК тушунчаси, уларни бошқариш тизими.

3.1.Миллий компаниянинг халқаро компания статусига ўтиш эволюция.......44

3.2.ТМК-халқаро тадбиркорликнинг самарали шакли………………………49

3.3.ТМК миллатини аниқлаш……………………………………………...............56

4-МАВЗУ. Ташқи иқтисодий фаолият соҳасига чиқиш шароитларини танлаш методологияси

4.1.Ташқи бозорда фаолият соҳаси танлаш…………………………………65

4.2. Қабул қилувчи мамлакатни танлаш………………………………………68

4.3. Хорижий шерикни танлаш………………………………………………..75

4.4. «Энг мақбул қарор» масаласи……………………………………………80

5-МАВЗУ. Халқаро компанияларнинг давлат билан муносабатлари

5.1. Давлатнинг ўз ҳудудида халқаро компаниялар фаолиятига ёндашиш тамойиллари…...85

5.2.Халқаро компаниялар фаолиятини давлат томонидан тартибга солиниши…………...89

5.3. Миллий капиталэкспортини рағбатлантириш……………………………93

6-МАВЗУ. Хорижий тадбиркорлик ривожланишига халқаро иқтисодий интеграция таъсири

6.1.Давлатлар халқаро иқтисодий интеграцияси ёрдамида ТМК имконият-ларини кенгайтириш…………………………..……………………………..101

6.2.Европа Иттифоқи шароитларида халқаро компаниялар имкони-ятлари………………...104

6.3. НАФТА да халқаро компаниялар имкониятлари.........................108
6.4. АСЕАН да халқаро компаниялар имкониятлари.........................110
6.5. МЕРКОСУР да халқаро компаниялар имкониятлари.........................112
7-МАВЗУ. Компания фаолият юритаётган мамлакатга боғлиқ холда менежмент услуби (стили) хусусиятлари
7.1. Менежмент услуби.........................117
7.2. Ғарбий менежмент услуби.........................119
7.3. Осиё менежмент услуби.........................122
7.4. Менежмент услубидан қатъий назар ишга доир этикет.........................131
8-МАВЗУ. Халқаро бизнесда кадрлар сиёсати ва халқаро компаниялар хорижий филиали штатини комплектлаш
8.1.Халқаро жамоани бошқариш хусусияти.........................134
8.2.Қабул қилувчи мамлакатда маҳалий персонални халқаро компания менежмент услубига ўқитиш усуллари.........................137
8.3.Халқаро компаниялар хорижий филиалларида раҳбар лавозимларга ўтказиш стратегияси.........................140
8.4. Персонални чет элда ишлашга тайёрлаш.........................141
8.5.Хорижий филиал штатида Маҳаллий фуқаролар ва муҳожирлар........146
9-МАВЗУ. Халқаро менежмент тизимида инсон ресурсларини бошқариш
9.1.Халқаро фирмада инсон ресурсларини бошқариш хусусиятлари......150
9.2. Хорижий корхоналарни бошқариш шакллари.........................152
9.3.Хорижга ишга юбориладиган персоналнинг баъзи шахсий характеристикалари.........................158
10-МАВЗУ. Халқаро бизнес этикаси ва халқаро алоқалар менежерига қўйиладиган талаблар
10.1. Глобал менежер учун этиканинг аҳамияти.........................178
10.2. Халқаро бизнесни ахлоқий юритишнинг асосий белгилари.........181
10.3.Менежернинг уч тоифадаги шахс талабларини ҳисобга олиш зарурияти.........................186
«ХАЛҚАРО МЕНЕЖМЕНТ» фанидан тест саволлари.........................191
ГЛОССАРИЙ 218
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.........................221

Бахретдинова Хосият Ариповна
Шафкаров Бахром Худойбердиевич
Хужамкулова Хосият Ишбоевна
Дустназарова Санобар Атауллаевна

ХАЛҚАРО МЕНЕЖМЕНТ

ФАНИДАН ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА

Ўқув қўлланма ТИМИнинг илмий-услубий Кенгаши қарори билан чоп этишга тавсия этилди.

Муҳаррир: **М. Мустафаева**
Мусаҳҳиҳ: **Н. Абурахманова**

Босишга рухсат этилди: 15.03.2017й. Қоғоз ўлчами 60x84 - 1/16.
Ҳажми 14,12 б.т. 30 нусха. Буюртма №136 .
ТИМИ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент 100000, Қори – Ниёзий кўчаси 39 уй.